

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้าง ของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทย¹

ศุภชัย ติ่วชัย²

วิภาส โพธิแพทย³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในภาษาไทย 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน และ 3) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชานและมุมมองเชิงประวัติ ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ภาษาเขียนประเภทร้อยแก้ว ตั้งแต่ พ.ศ. 1900 – พ.ศ. 2560 จำนวนทั้งสิ้น 417 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายมี 3 ความหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ โดยทั้ง 3 ความหมายมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดแบบนามนัย การปรับขยายความหมายในมุมมอง ทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชานอธิบายได้ว่าโครงสร้างภาพร่างจุดหมายเป็นที่มาของหน่วยสร้างที่มีความหมาย ‘บอกจุดหมาย’ ซึ่งขยายความหมายออกไปเป็น ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ ส่วนการเปลี่ยนแปลงทาง ความหมายเมื่อใช้ข้อมูลเชิงประวัติพบความหมาย ‘บอกเจ้าของ’ เป็นความหมายแรก ปรากฏใน พ.ศ. 1900 และต่อมาจึงพบความหมาย ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ ทั้งนี้ ความหมาย ‘บอกเจ้าของ’ ได้สูญไปแล้วใน ภาษาปัจจุบัน คงเหลือแต่ความหมาย ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ บทความนี้แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลง ทางความหมายมิได้จำกัดเฉพาะในระดับคำเท่านั้นแต่ยังสามารถพิจารณาในระดับหน่วยสร้างได้อีกด้วย

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย หน่วยสร้าง อรรถศาสตร์ปริชาน

¹ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “คำบุพบท “แก่”: การศึกษาเชิงประวัติ” ตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² นิสิตหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล: suphachai.t@student.chula.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: pvipas@chula.ac.th

Semantic Changes at the Construction Level of the GOAL Schematic Structure in Thai⁴

Suphachai Tawichai⁵

and Vipas Pothipath⁶

Abstract

This research article aims to analyze the contextual meanings of the GOAL schematic structure ‘be Y to X’ in Thai, the semantic relation of the GOAL schematic structure ‘be Y to X’ from the cognitive semantic perspective and the semantic changes of the GOAL schematic structure ‘be Y to X’ from the cognitive semantics and historical linguistic perspectives. Data investigated in this research derived from prose dated from 1357 to 2017, totaling 417 occurrences. The results show that there are three contextual meanings of the GOAL schematic structure: ‘GOAL’, ‘RECIPIENT’ and ‘POSSESSION’. All three meanings are metonymically contiguous. Explanation for the semantic extension from the cognitive semantic perspective is that the GOAL schematic structure is the source of the construction, which is semantically extended to ‘RECIPIENT’ and ‘POSSESSION’. When the semantic changes were examined using the historical data, it was found that ‘POSSESSION’ was the first meaning appearing in 1357, while ‘GOAL’ and ‘RECIPIENT’ were later found. However, ‘POSSESSION’ does not exist in the present day. Only ‘GOAL’ and ‘RECIPIENT’ still remain. This research confirms the validity of the concept that the semantic changes are not only limited at the lexical level but can also be considered at the construction level.

Keywords: semantic change, GOAL schematic structure, construction, cognitive Semantics

⁴ This paper is a part of the first author’s dissertation entitled “The Preposition /*ก่*:/ : A Historical Study” Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. The authors gratefully acknowledge the financial support from “The 90th Anniversary of Chulalongkorn University Fund (Ratchadaphisek Somphot Endowment Fund)”

⁵ Doctoral student, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. e-mail: suphachai.t@student.chula.ac.th

⁶ Asst. Prof., Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. e-mail: pvipas@chula.ac.th

บทนำ

ในภาษาไทย การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายระดับหน่วยสร้าง (construction)⁷ หรือ การเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับโครงสร้างของประโยคยังไม่แพร่หลายมากนัก จากการทบทวนวรรณกรรม ดูเหมือนว่ายังไม่มีการศึกษาใดกล่าวถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างมาก่อน งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในภาษาไทยส่วนใหญ่มักจำกัดเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับคำเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นักภาษาศาสตร์ในปัจจุบันมองว่า การเปลี่ยนแปลงทางความหมายไม่ได้จำกัดเฉพาะในระดับคำ แต่ยังสามารถพิจารณาในระดับที่เหนือกว่าระดับคำหรือในระดับหน่วยสร้างได้อีกด้วย

ไฮเนอ (Heine, 1994, 1997, 1999) นักภาษาศาสตร์ชาวเยอรมันได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้าง โดยมองว่าหน่วยสร้างมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับคำ กล่าวคือ หากคำเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้ หน่วยสร้างก็นำมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้ด้วยเช่นกัน หรือหากคำหนึ่งคำมีหลายความหมายได้ หน่วยสร้างหนึ่งหน่วยสร้างก็อาจมีหลายความหมายได้เช่นกัน

งานวิจัยที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างอย่างเช่นการศึกษาของไฮเนอ (Heine, 1994, 1997, 1999) เพย์เนและบาร์ชี (Payne & Barshi, 1999) และฮาเซลมัท (Haspelmath, 1999) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของ (possessive construction)⁸ ตามแนวทางการศึกษาปริชาน-แบบลักษณะภาษา (cognitive-typological study) ผลการวิจัยเป็นไปในทำนองเดียวกันคือ การแสดงความเป็นเจ้าของเป็นมโนทัศน์ที่ซับซ้อน การอธิบายความเป็นเจ้าของต้องอาศัยโครงสร้างภาพร่าง (schematic structure) มาช่วยอธิบายมโนทัศน์ที่ซับซ้อนให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังตัวอย่างการแสดงความเป็นเจ้าของในภาษาเยอรมันพบว่า การแสดงความเป็นเจ้าของแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้พัฒนาความหมายมาจากโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย หรือโครงสร้างเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรับประโยชน์จากการกระทำ (ดูตัวอย่างที่ 9 ประกอบ)

⁷ คำว่า “หน่วยสร้าง” เป็นศัพท์บัญญัติตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “construction” โกลด์เบิร์ก (Goldberg 1995: 1 cited in Pothipath 1999: 38; 2001: 118) ได้ให้คำนิยามคำว่า “หน่วยสร้าง” ในกรอบทฤษฎีไวยากรณ์หน่วยสร้าง (construction grammar) ว่าหมายถึง หน่วยในภาษาในระบอบประโยค ที่โครงสร้างและความหมายมีความสัมพันธ์กันโดยตรง โครงสร้างที่ประกอบขึ้นมานั้นจะเป็นหน่วยสร้างได้ก็ต่อเมื่อโครงสร้างนั้นสื่อความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ ความหมายที่เกิดขึ้นจะต้องไม่เกิดจากความหมายของคำกริยาหรือความหมายของคำอื่น ๆ ที่ประกอบขึ้นในประโยค แต่เป็นความหมายประจำโครงสร้างนั้น ๆ

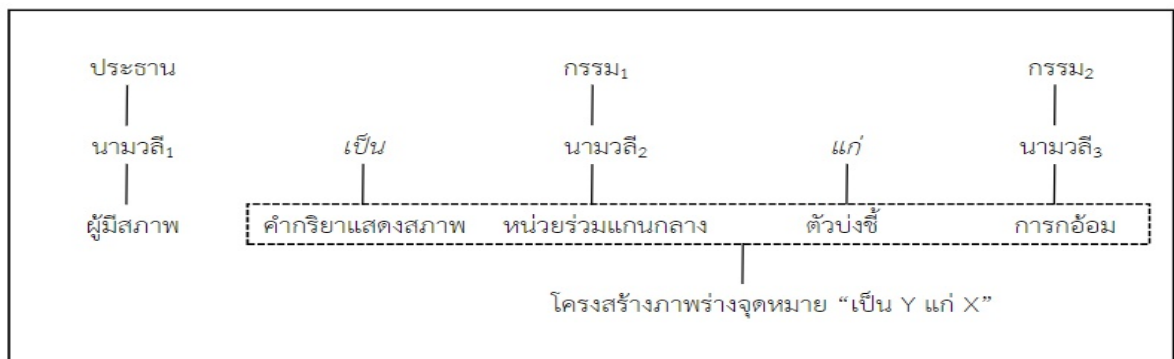
⁸ หน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของ (possessive construction) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่ง ได้แก่ ผู้ครอบครอง (possessor) กับ สิ่งที่ถูกครอบครอง (possessed) ตามกรอบ “X_[ผู้ครอบครอง] Y_[สิ่งที่ถูกครอบครอง]” ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ได้จำกัดเฉพาะการแสดงความเป็นเจ้าของแบบกรรมสิทธิ์ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ownership) เช่น my car หรือ Peter’s house ฯลฯ แต่อาจหมายรวมถึงการครอบครองสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เช่น Mary’s teeth หรือ the teeth of the bear ซึ่งเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของแบบส่วนร่างกาย (whole-part) Peter’s wife หรือ my daughter ซึ่งเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของแบบเครือญาติ (kinship) ฯลฯ (Dixon, 2010: 266-267)

โครงสร้างภาพร่างตามแนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์ปริชาน-แบบลักษณะภาษา เริ่มจากการจำแนกองค์ประกอบของหน่วยสร้าง ประกอบด้วยหน่วยนามร่วมหรือเรียกทับศัพท์ว่าอาร์กิวเมนต์ (argument) และภาคแสดง หน่วยนามร่วมแทนด้วยสัญลักษณ์ X, Y หรือ Z เช่น โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย (GOAL schematic structure) ประกอบด้วยหน่วยร่วมเหตุการณ์ 2 หน่วย เขียนโครงสร้างภาพร่างได้ว่า “Y exists to/for X” หมายถึง การพรรณนาเหตุการณ์ว่า ‘ใคร/อะไร มีอยู่แก่/สำหรับ ใคร/อะไร’ เช่นประโยคที่ว่า Le livre est à moi. [the-book-is-to-me] ‘The book belongs to me’ ประโยคดังกล่าวนี้เป็นหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะพัฒนาความหมายมาจากโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย อาจเขียนกฎของการกลายความหมายระดับหน่วยสร้างดังกล่าวนี้ได้ว่า “Y exists to/for X > X has, owns Y” ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างจึงให้ความสำคัญกับโครงสร้างภาพร่างโครงสร้างภาพร่างก่อนที่จะเกิดการกลายความหมายหรือพัฒนาความหมาย เรียกว่า ภาพร่างแหล่งเดิมหลัก (main source schema) (Heine, 1997 ; 1994)

ภาพร่างแหล่งเดิมหลัก หมายถึง โครงสร้างภาพร่างที่มีคุณสมบัติทางความหมายรูปธรรมก่อนที่จะปรับขยายความหมายไปสู่หน่วยสร้างที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ภาพร่างเหตุการณ์การกระทำ ภาพร่างเหตุการณ์สถานที่ ภาพร่างเหตุการณ์ผู้ร่วม ภาพร่างเหตุการณ์แหล่งเดิม ภาพร่างเหตุการณ์จุดหมาย ฯลฯ ปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการปรับขยายความหมายก็คือ กลไกปริชาน ได้แก่ อุปลักษณ์ (metaphor) และนามนัย (metonymy) อุปลักษณ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ข้ามวงมโนทัศน์ ส่วนนามนัย หมายถึง ความสัมพันธ์ภายในวงมโนทัศน์หรือความสัมพันธ์ทางความหมายที่ใกล้ชิดกัน (Heine, 1997 ; 1999 ; Thepkanjana, 2016)

กรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างของไฮเนอ (1994, 1997, 1999) ได้ส่งอิทธิพลต่อการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างในวงกว้าง นับตั้งแต่ ค.ศ. 1997 เป็นต้นมาเริ่มมีงานวิจัยที่พิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างมากขึ้น

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ในภาษาไทยมีโครงสร้างภาพร่างหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับโครงสร้างภาพร่าง “Y exists to/for X” ปรากฏในกริยาวิเศษณ์ “เป็น Y แก่ X” ต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะเรียกโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ว่า “โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย” ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย “เป็น Y แก่ X”

แผนภูมิที่ 1 แสดงโครงสร้างภาพร่างจุดหมายประกอบด้วยคำกริยาแสดงสภาพ หน่วยร่วมแกนกลาง⁹ ตัวบ่งชี้ และการอ้อม¹⁰ ความหมายประจำโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย คือ การพรรณนาเหตุการณ์ กระบวนการ หรือสภาพของจุดหมายของการไปถึง ตัวอย่างโครงสร้างภาพร่างในภาษาไทย ดังนี้

(1) ก. ผู้เป็นลูกรักแม่	พทุศตวรรษที่ 20
ข. เวทนาเป็นปัจจัยแก้ตัณหา	พทุศตวรรษที่ 23
ค. หนังสือพิมพ์เป็นประโยชน์แก่คนในสังคม	พทุศตวรรษที่ 26

ตัวอย่างที่ (1) หากพิจารณาโครงสร้างประโยค ประกอบด้วย “นามวลี₁ + เป็น + นามวลี₂ + แก่ + นามวลี₃” ตัวอย่างที่ (1 ก.) ปรากฏในปริบท “เป็น Y (ญาติ) แก่ X” มีความหมายคล้ายกับ ‘บอกเจ้าของ’ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ ตัวอย่างที่ (1 ข.) ปรากฏในปริบท “เป็น Y (สาเหตุ) แก่ X” มีความหมายคล้ายกับ ‘บอกจุดหมาย’ ที่เกี่ยวกับสาเหตุและผลลัพธ์ และตัวอย่าง (1 ค.) ปรากฏในปริบท “เป็น Y (ผลดี) แก่ X” มีความหมายคล้ายกับ ‘บอกผู้รับ’ ที่เกี่ยวกับการรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาไว้กับตน

น่าสนใจว่า หน่วยสร้างภาพร่างจุดหมาย “เป็น Y แก่ X” เมื่อนามวลีที่ปรากฏร่วมมีคุณสมบัติทางความหมายแตกต่างกัน จะส่งผลต่อความหมายของหน่วยสร้างหรือไม่ และจะสื่อความหมายอะไรบ้าง หากใช้กรอบแนวคิดความสัมพันธ์ทางความหมายตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน ความหมายที่ปรากฏ เช่น ‘บอกเจ้าของ’ ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร กลไกปริชานเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางความหมายหรือไม่ อย่างไร ขณะที่หากใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างข้อมูลเชิงประวัติ โครงสร้างภาพร่างจุดหมายมีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายอย่างไร ผลการศึกษาระหว่างการใช้ทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประวัติจะเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ ด้วยความน่าสนใจของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้าง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทย ผลที่ได้จากการศึกษาอาจใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างอื่น ๆ ทั้งในภาษาไทยมาตรฐานและภาษาตระกูลไททั้งในประเทศและนอกประเทศต่อไป

⁹ หน่วยร่วมแกนกลาง (theme) หมายถึง นามวลีที่อ้างถึงสิ่งที่ตั้งอยู่ในที่หนึ่งหรืออยู่ในการครอบครองของผู้หนึ่งหรือประสบการณ์เปลี่ยนแปลงที่ตั้งหรือสถานที่หรือการครอบครอง (Mueanjai, 2011: 27)

¹⁰ การอ้อม (oblique) วิชาส โพธิแพทย์ (Pothipath; 2019: 58) อธิบายว่า การอ้อมเป็นคำเรียกการที่ไม่ใช่การหลักอย่างผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ อาจเทียบได้กับปัจจัยเกี่ยวข้องซึ่งเป็นศัพท์เฉพาะที่ปรากฏในหนังสือ “ไวยากรณ์ไทย” ของนworรณ พันธุเมธา (2554: 199-200) หมายถึง “บุคคล สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกริยารองลงมาจากกรรม ปัจจัยเกี่ยวข้องช่วยให้ความหมายประโยคชัดเจนขึ้น แต่เป็นนามที่ไม่จำเป็นต้องปรากฏในประโยคก็ได้” นามที่จัดเป็นปัจจัยเกี่ยวข้องมีหลากหลาย เช่น นามบอกสถานที่ นามบอกเวลา นามบอกเครื่องมือ ตัวอย่างปัจจัยเกี่ยวข้องที่ปรากฏในหนังสือ “ไวยากรณ์ไทย” เช่น “คุณแม่ทำกับข้าวอยู่ในครัว” “เพื่อน ๆ จะมากันพรุ่งนี้” “เขากอดน้องด้วยแขนข้างดี” ฯลฯ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในภาษาไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน
3. เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชานและมุมมองเชิงประวัติ

สมมติฐานการวิจัย

1. ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายมีอย่างน้อย 3 ความหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’
2. โครงสร้างภาพร่างจุดหมายเกิดการปรับขยายความหมายโดยอาศัยกลไกนามนัย
3. การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การสูญเสียความหมาย และความหมายคงเดิม อีกทั้งโครงสร้างภาพร่างจุดหมายดังกล่าวได้พัฒนาความหมายกลายเป็นหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบค้นและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
 2. เก็บข้อมูลโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ทุกบริบทการปรากฏ เพื่อวิเคราะห์ความหมายตามบริบท ความสัมพันธ์ทางความหมาย และลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้าง จำแนกวิธีการออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้
 - 2.1 ช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูล เริ่มจากการสำรวจข้อมูลการใช้โครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ที่ปรากฏหลักฐานเป็นเอกสารที่เก่าแก่ที่สุดในภาษาไทย ต่อจากนั้นจะเก็บข้อมูลโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในบริบทต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2560)
 - 2.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ หนังสือเล่มหรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 2.3 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารและการเก็บข้อมูล
- การคัดเลือกเอกสารในช่วงแรก มีเอกสารจำนวนน้อยและค่อนข้างไม่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่มักจะเป็น

เอกสารหายากและข้อมูลส่วนใหญ่มาจากจารึกซึ่งค่อนข้างชำรุดมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลทั้งหมดเท่าที่ปรากฏการใช้โครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X”

การคัดเลือกเอกสารในระยะต่อมาซึ่งตรงกับในช่วงรัตนโกสินทร์ มีเอกสารจำนวนมากขึ้น จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลทั้งหมดได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารของสุรีเนตร จรัสรุ่งเกียรติ (Jaratjarungkiat, 2012) ได้แก่ 1) เอกสารที่บันทึกเรื่องราว 2) เอกสารที่มีลักษณะเป็นจดหมายเหตุหรือมีการโต้ตอบกัน 3) เอกสารการปกครอง 4) เอกสารวิชาการ 5) เอกสารบันเทิงคดี 6) เอกสารแปล และ 7) เอกสารที่รวมหลาย ๆ เรื่อง เอกสารแต่ละประเภทจะเก็บข้อมูลเฉพาะ 100 หน้าแรก กรณีที่เอกสารมีภาพ เช่น ภาพภาพ 3 หน้า ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเพิ่มอีก 3 หน้า เป็น 103 หน้า หากข้อมูลไม่เพียงพอ ผู้วิจัยจะเก็บจากเอกสารอื่น ๆ ที่อยู่ในประเภทเดียวกันให้ครบตามจำนวนหน้าที่กำหนด

การคัดเลือกเอกสารในช่วงเวลาปัจจุบัน (ช่วง 100 ปี นับตั้งแต่ปีที่เก็บข้อมูล คือ พ.ศ. 2560) ดังนั้น ภาษาปัจจุบันในงานวิจัยเรื่องนี้จะอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2460-2560) ซึ่งมีเอกสารจำนวนมากที่สุด ดังนั้น กลุ่มข้อมูลในช่วงนี้ ผู้วิจัยจะเก็บจากเอกสารและคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 เกณฑ์การกำหนดสมัย ผู้วิจัยกำหนดช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 8 ช่วง ช่วงละประมาณ 100 ปี โดยเริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 26 สรุปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงช่วงเวลาการเก็บข้อมูลและความถี่การปรากฏ

ช่วงเวลา	พุทธศตวรรษที่	สมัยประวัติศาสตร์	ความถี่	ร้อยละ
1.	19 (พ.ศ. 1801-1900)	สุโขทัย/อยุธยา	1	0.24
2.	20 (พ.ศ. 1901-2000)	สุโขทัย/อยุธยา	3	0.72
3.	21 (พ.ศ. 2001-2100)	อยุธยา	2	0.48
4.	22 (พ.ศ. 2101-2200)	อยุธยา	1	0.24
5.	23 (พ.ศ. 2201-2300)	อยุธยา	21	5.04
6.	24 (พ.ศ. 2301-2400)	อยุธยา/รัตนโกสินทร์ ร.1-ร.4	22	5.28
7.	25 (พ.ศ. 2401-2500)	รัตนโกสินทร์ ร.4-ร.9	303	72.66
8.	26 (พ.ศ. 2501-2560)	รัตนโกสินทร์ ร.9-ร.10	64	15.35
รวม			417	100

2.5 การจัดทำคลังข้อมูลและแหล่งข้อมูล

การจัดทำคลังข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 แหล่ง ได้แก่ ข้อมูลเอกสารจำนวน 168 รายการ และคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ จำแนกตามช่วงเวลาออกเป็น 8 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1: พุทธศตวรรษที่ 19 จำนวน 2 รายการ เช่น จารึกนครชุม

ช่วงที่ 2: พุทธศตวรรษที่ 20 จำนวน 20 รายการ เช่น จารึกวัดป่ามะม่วง จารึกวัดพระยืน ฯลฯ

ช่วงที่ 3: พุทธศตวรรษที่ 21 จำนวน 5 รายการ เช่น พระราชทานบรรดาศักดิ์ฝ่ายในให้แม่นางเกื้อเลื่อนขึ้นเป็นแม่นางมณฑลเทวีศรีพระแก้ว ศิลาจารึกออกแก้วไสคำ ฯลฯ

ช่วงที่ 4: พุทธศตวรรษที่ 22 จำนวน 4 รายการ เช่น คำจากที่พระเจดีย์ศรีสองรักษ์เมืองด่านซ้าย พระราชทานสมณศักดิ์ให้มหานิสสัยพรหมราชปฤย เลื่อนขึ้นเป็นพระครูธรรมฐีร ฯลฯ

ช่วงที่ 5: พุทธศตวรรษที่ 23 จำนวน 15 รายการ เช่น ประวัติโกษาปานและบันทึกการเดินทางไปฝรั่งเศส จดหมายเหตุระยะทางพระอุบลีไปลังกาทวีป ฯลฯ

ช่วงที่ 6: พุทธศตวรรษที่ 24 จำนวน 21 รายการ เช่น ประชุมหมายรับสั่ง ภาค 1 สมัยกรุงธนบุรี หนังสือจดหมายเหตุ The Bangkok Recorder ฯลฯ

ช่วงที่ 7: พุทธศตวรรษที่ 25 จำนวน 64 รายการ เช่น วชิรญาณวิเศษ สารานุกรมเด็ก ฯลฯ

ช่วงที่ 8: พุทธศตวรรษที่ 26 จำนวน 33 รายการ เช่น มหาตมเล็กรายงานเส้นทางชีวิตหลวงสุนทรนุรักษ์ (กระจาง วรรณโกวิท) เรื่องราวในชีวิตดูเจตพินัยของ “ดอกไม้สด” ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเก็บจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ จำแนกออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ fiction, newspaper, non-academic, academic, law และ misc

3. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

3.1 วิเคราะห์ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ตามแนวทางการศึกษารรณศาสตร์ปริชาน

3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” โดยใช้มุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน

3.3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในระดับหน่วยสร้างของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” โดยใช้มุมมองอรรถศาสตร์ปริชานและมุมมองเชิงประวัติ

4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจำแนกออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจดหมายในภาษาไทย 2) ความสัมพันธ์ทางความหมายในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจดหมาย ดังนี้

1. ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจดหมายในภาษาไทย

การศึกษาเกี่ยวกับความหมายตามบริบทในภาษาไทยมักจะศึกษาในระดับคำ กล่าวคือ เมื่อคำปรากฏในบริบทที่ต่างกัน ความหมายอาจจะแตกต่างกันไปตามคุณสมบัติทางความหมายของหน่วยร่วมเหตุการณ์ ดังตัวอย่าง (ปรับตัวอย่างจาก Saralamba, 1995 ; Wongsri, 2004 ; Hiranras, 2007)

(2)	ก. เขา เข้า ห้อง	‘บอกการเคลื่อนที่ไปยังสถานที่ที่เป็นที่หมายภายใน’
	ข. เสียง เข้า หู	‘บอกการรับรู้ทางประสาทสัมผัส’
	ค. ทำไมแก ไม่เข้า กลุ่มผู้หญิงบ้างวะ	‘บอกการเข้ากลุ่มกิจกรรม’

(3)	ก. เขา ออก จากห้องประชุม	‘บอกการเคลื่อนที่ไปยังสถานที่ที่เป็นที่หมายภายนอก’
	ข. เขามอง ออก ไปนอกหน้าต่าง	‘บอกการเคลื่อนที่ของสายตา’
	ค. เขา ออก จากวงการ	‘บอกการเลิกสมาคม’
(4)	ก. พ่อ เอา นามบัตรออกมาจากกระเป๋า	‘บอกการย้ายวัตถุเป้าหมายมาไว้กับตัว’
	ข. ผมจะ เอา รองเท้าคู่นั้น	‘บอกความต้องการ’
	ค. วิทยุสนัสนี้ เอา กันเหมือนกระต่าย	‘บอกการมีเพศสัมพันธ์’

ตัวอย่างที่ (2)-(4) คำว่า *เข้า ออก เอา* ล้วนเป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ (motion verb) ทั้งสิ้น ปรากฏในตำแหน่งกริยาหลักของประโยค แต่ละตัวอย่างของคำว่า *เข้า ออก เอา* ปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ตัวอย่างที่ (2 ก.) ปรากฏในเหตุการณ์ที่มนุษย์เคลื่อนที่ไปยังสถานที่ปิดล้อม ตัวอย่างที่ (2 ข.) ปรากฏในเหตุการณ์ที่เสียงเคลื่อนที่ไปสู่ประสาทสัมผัสในการรับเสียง และตัวอย่างที่ (2 ค.) ปรากฏในเหตุการณ์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นคือมนุษย์เคลื่อนที่ไปสู่กลุ่มผู้หญิงเพื่อทำกิจกรรม กลุ่มผู้หญิงเปรียบเหมือนสถานที่ที่เป็นจุดหมาย จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า *เข้า* เมื่อปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันส่งผลให้ความหมายแปรไปตามบริบทด้วย เช่นเดียวกับคำว่า *ออก* ในตัวอย่างที่ (3) มีลักษณะคล้ายคลึงกับคำว่า *เข้า* แต่แตกต่างตรงที่ความหมายพื้นฐานของคำว่า *ออก* จะแสดงทิศทางตรงกันข้ามกับคำว่า *เข้า* สิ่งที่น่าสนใจ คือ ตัวอย่างที่ (4) คำว่า *เอา* นอกจากความหมายจะแปรไปตามบริบทแล้ว ยังเห็นความสัมพันธ์หรือความใกล้ชิดของเหตุการณ์แบบต่อเนื่อง กล่าวคือ คำว่า *เอา* เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การหยิบฉวยบางสิ่งบางอย่างมาไว้กับตัว ผู้ที่หยิบฉวยอาจตีความได้ว่าเป็นผู้รับสิ่งของ เมื่อรับสิ่งของนั้นมาไว้กับตัวแล้ว อาจตีความได้อีกว่าผู้รับเป็นเจ้าของสิ่งของนั้นไปด้วย การอธิบายในลักษณะเช่นนี้ นักภาษาศาสตร์ปริชาณมองว่าเกิดจากกลไกนามนัย คือเกิดจากความใกล้ชิดกันระหว่างเหตุการณ์สองเหตุการณ์แบบต่อเนื่อง

การจำแนกประเภทความหมายโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการมีหลายความหมายแบบมีหลักการ (principled polysemy) ของอีวานส์และกรีน (Evans & Green, 2006 : 349) มาจำแนกความหมายตามบริบทแต่ละความหมายออกจากกัน ได้แก่ 1) เกณฑ์ความหมาย (meaning criterion) คือการจำแนกความหมายของคำเป็นอีกความหมายหนึ่ง ความหมายที่แยกออกไปจะต้องเป็นความหมายที่เพิ่มเติมซึ่งไม่ปรากฏในความหมายอื่น ๆ ของคำ 2) เกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำอื่น (concept elaboration criterion) คือ คำจะมีความหมายที่แตกต่างออกไปก็ต่อเมื่อคำดังกล่าวมีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำบางคำเท่านั้น และ 3) และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ (grammatical criterion) คือ คำที่สื่อความหมายแตกต่างกันมักจะปรากฏในโครงสร้างที่ต่างกันอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในหัวข้อนี้มุ่งพิจารณาความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายซึ่งไม่ได้เป็นความหมายในระดับคำ แต่เป็นความหมายในระดับหน่วยสร้างที่มีความซับซ้อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอธิบายในลักษณะของโครงสร้างเหตุการณ์ที่ประกอบขึ้นมาเป็นหน่วยสร้างทั้งหมด

ผลการวิเคราะห์ความหมายตามบริบทโดยใช้เกณฑ์การมีหลายความหมายแบบมีหลักการตามแนวคิดของ อีวานส์และกรีน (Evans & Green, 2006 : 349) จำแนกความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ออกเป็น 3 ความหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ กล่าวคือ ทั้ง 3 ความหมายต่างมีความหมายที่เพิ่มเติมซึ่งไม่ปรากฏในความหมายอื่น ๆ อีกทั้งเมื่อพิจารณาการปรากฏร่วมและโครงสร้างพบว่าแต่ละความหมายปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน ดังนี้

• ‘บอกจุดหมาย’	ปรากฏในโครงสร้าง	“เป็น Y _[-รูปธรรม] แก่ X _[-รูปธรรม] ”
• ‘บอกผู้รับ’	ปรากฏในโครงสร้าง	“เป็น Y _[-รูปธรรม] แก่ X _[+มนุษย์] ”
• ‘บอกเจ้าของ’	ปรากฏในโครงสร้าง	“เป็น Y _[+มนุษย์] แก่ X _[+มนุษย์] ”

จากเกณฑ์การจำแนกความหมายตามบริบทตามกรอบแนวคิดการมีหลายความหมายแบบมีหลักการแสดงให้เห็นว่า ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทย เมื่อใช้เกณฑ์การจำแนกตามกรอบแนวคิดของอีวานส์และกรีน (Evans & Green, 2006 : 349) สามารถแยกความแตกต่างทางความหมายออกจากกันได้อย่างมีหลักวิชาการรับ อย่างไรก็ตาม การศึกษาความหมายตามกรอบแนวคิดการจำแนกประเภททางความหมายดังกล่าวซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งของการศึกษาอรรถศาสตร์ปริชานเชื่อว่า ความหมายที่เกิดจากการปรับขยายความหมายมาจากต้นแหล่งเดียวกัน ความหมายที่ถูกปรับขยายออกมามีความสัมพันธ์ทางความหมายร่วมกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความหมายที่ถูกขยายออกสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทุกความหมายด้วยมโนทัศน์เดียวกันได้ ปัจจุบันเรียกความหมายต่าง ๆ ที่สามารถโยงความสัมพันธ์กันได้ว่า “การมีหลายความหมาย” (polysemy)

ผลการวิเคราะห์ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายตามบริบท ‘บอกจุดหมาย’

‘บอกจุดหมาย’ หมายถึง การที่บอกว่าคำานั้นเป็นสถานที่ที่แสดงจุดหมายของการเคลื่อนที่ (Rice & Kabata, 2007) ความหมายตามบริบท ‘บอกจุดหมาย’ ปรากฏในโครงสร้าง “เป็น Y_[-รูปธรรม] แก่ X_[-รูปธรรม]” นำสังเกตว่า ในภาษาไทย ตำแหน่ง Y และ X ล้วนมีคุณสมบัติทางความหมายนามธรรมเหมือนกัน ดังตัวอย่าง

(5) ก. เป็นปัจจัยแก่นิรพาน	(พุทธศตวรรษที่ 21)
ข. เป็นปัจจัยแก่เวทนา	(พุทธศตวรรษที่ 23)
ค. เป็นปัจจัยแก่โพธิญาณ	(พุทธศตวรรษที่ 24)
ง. เป็นปฏิปักษ์แก่ความเป็นไทย	(พุทธศตวรรษที่ 25)
จ. เป็นอุปสรรคแก่ระบบขนส่งมวลชน	(พุทธศตวรรษที่ 26)

ตัวอย่างที่ (5 ก.-ค.) ปรากฏในบริบทที่เกี่ยวกับความคิดความเชื่อทางพระพุทธศาสนา โดย Y เป็นสาเหตุที่ทำให้ X เกิดขึ้นมา มโนทัศน์ดังกล่าวนี้เป็นมโนทัศน์สากลที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุและผลลัพธ์ กิ่งกาญจันทพกาญจนา และชาโตชิ อุเอฮารา (Thepkanjana & Uehara, 2007 : 2) กล่าวถึงการที่มนุษย์มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ บนโลกว่า บางเหตุการณ์เป็นเหตุการณ์สาเหตุและบางเหตุการณ์เป็นเหตุการณ์ผลลัพธ์นั้นเป็นกระบวนการทางปริชาณในระดับพื้นฐานของมนุษย์ มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวในรูปของสาเหตุที่นำไปสู่ผลลัพธ์ ดังนั้น ความหมายตามบริบท ‘บอกจุดหมาย’ จึงนับเป็นกลไกหนึ่งที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ด้วย ส่วนตัวอย่างที่ (5 ง.-จ.) ปรากฏในบริบททั่วไป กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (5 ง.) ปรากฏในบริบทของการสั่งสอนหรือแนะนำคนไทยเรื่องการเอาอย่างโดยปราศจากการไตร่ตรองและควรพิจารณาให้ถี่ถ้วน ไม่เช่นนั้นการเอาแบบอย่างดังกล่าวอาจเป็นศัตรูแก่ความเป็นไทยได้ และตัวอย่างที่ (5 จ.) ปรากฏในบริบทของการห้ามหรือการขอความร่วมมือประชาชนไม่ให้สร้างอาคารบ้านเรือนหรือสิ่งก่อสร้างที่ก่อให้เกิดอันตรายหรือเป็นอุปสรรคต่อระบบขนส่งมวลชน

ในมุมมองแบบลักษณะภาษา ไรซ์และคาบาตะ (Rice & Kabata, 2007) พบข้อสรุปหนึ่งที่น่าสนใจคือ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจุดหมายมักเกี่ยวข้องกับวงความหมายพื้นที่หรือปริภูมิ (spatial domain) วงความหมายดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำรงอยู่ (existence) สถานที่ (location) ที่ตั้ง (position) การเคลื่อนที่ (motion) ปริมาณของวัตถุทางกายภาพ (quantification of physical objects) สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจุดหมายทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทย คำว่า ‘จุดหมาย’ มิได้จำกัดเฉพาะสถานที่ที่เป็นรูปธรรม แต่อาจมีความหมายที่กว้างกว่านั้นคือหมายรวมไปถึงสถานที่ที่มีลักษณะนามธรรมด้วย ซึ่งเกิดจากการเปรียบเทียบในลักษณะข้ามวงมโนทัศน์จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงสิ่งมีชีวิตประเภทอื่น ๆ เช่น มนุษย์ สัตว์ ฯลฯ ตามการเสนอของแลงแอกเคอร์ (Langacker, 1991b) อีกด้วย

1.2 ความหมายตามบริบท ‘บอกผู้รับ’

‘บอกผู้รับ’ หมายถึง การที่บอกว่าคำนามนั้นแสดงบทบาททางความหมายเป็นผู้รับ โดยทั่วไปผู้รับมักเป็นมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์สามารถกระทำอาการรับวัตถุสิ่งของได้ ต่างกับสถานที่ซึ่งมีคุณสมบัติทางความหมายเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจึงไม่สามารถกระทำอาการรับสิ่งของได้เหมือนกับมนุษย์ ดังนั้น สถานที่จึงเป็นเพียงจุดหมายของการเคลื่อนที่เท่านั้น ในภาษาไทยความหมายตามบริบท ‘บอกผู้รับ’ ปรากฏในโครงสร้าง “เป็น $Y_{[-\text{รูปธรรม}]}$ แก่ $X_{[+\text{มนุษย์}]}$ ” คุณสมบัติทางความหมาย $X_{[+\text{มนุษย์}]}$ นี้ นับเป็นคุณสมบัติสำคัญที่เอื้อให้ผู้ใช้ภาษาตีความว่า สิ่งที่เคลื่อนที่หรือสิ่งที่ถูกถ่ายโอนไปยังจุดหมายนั้นแสดงบทบาททางความหมายเป็นผู้รับ ผู้รับในที่นี้ใช้ในความหมายกว้างหมายถึง มนุษย์และสิ่งที่ทำหน้าที่คล้ายกับมนุษย์ด้วย เช่น สถาบัน องค์กร ฯลฯ ดังตัวอย่าง

(6) ก. เป็นอานิสงส์แก่นักบุญทั้งหลาย	(พุทธศตวรรษที่ 21)
ข. เป็นประโยชน์แก่สมณพราหมณาจารย์เจ้าชาวประชาราษฎร	(พุทธศตวรรษที่ 22)
ค. เป็นท่าทางแก่ปีศุบุ แลสงฆ์ทั้งปวง	(พุทธศตวรรษที่ 23)
ง. เป็นคั่นเคื่องแก่ราษฎร	(พุทธศตวรรษที่ 24)
จ. เป็นประโยชน์แก่โลก	(พุทธศตวรรษที่ 25)
ฉ. เป็นบุญแก่เรา	(พุทธศตวรรษที่ 26)

ตัวอย่างที่ (6) ตำแหน่ง Y ล้วนมีคุณสมบัติทางความหมายเป็นนามธรรมทั้งสิ้น ได้แก่ *อานิสงส์ ประโยชน์ ท่าทาง* (คำว่า ท่าทาง ในบริบทนี้ไม่ได้หมายถึง กิริยาอาการที่ปรากฏให้เห็น แต่หมายถึง หนทาง หรือแนวทางหรือช่องทางเพื่อเข้าไปสู่ “ปีศุบุ” เพี้ยนมาจากคำว่า bishop ในภาษาไทยเรียก bishop ว่า มุขนายก ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้นำทางศาสนาคริสต์) *คั่นเคื่อง* และ *บุญ* ส่วน X ล้วนมีคุณสมบัติทางความหมายที่เป็นมนุษย์ ได้แก่ *นักบุญ สมณพราหมณาจารย์เจ้าชาวประชาราษฎร ปีศุบุ สงฆ์ ราษฎร* และ *เรา* นอกจากนี้ ยังพบสิ่งที่ทำหน้าที่คล้ายกับมนุษย์ คือ *โลก* (*โลก* ในที่นี้ หมายถึง สังคมมนุษย์) น่าสังเกตว่า ผู้รับมีแนวโน้มนำเสนอนามหรือองค์รวมแสดงบทบาททางความหมายบอกผู้รับมากขึ้น เช่น *โรงเรียน มหาวิทยาลัย มูลนิธิ สังคม ประเทศชาติ ฯลฯ*

ในมุมมองแบบลักษณะภาษา มโนทัศน์เกี่ยวกับการรับจัดเป็นมโนทัศน์ที่ปรากฏกับภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก ลักษณะของการรับมีได้จำกัดเฉพาะการรับวัตถุสิ่งของเท่านั้น แต่อาจจะมีการรับในลักษณะอื่น ๆ ดังที่ไรซ์ (Rice, 1999) ได้จำแนกประเภทของสิ่งที่รับออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) วัตถุสิ่งของ คือ สิ่งที่สามารถจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรม และ 2) การกระทำ คือ สิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งในที่นี้มีความหมายกว้าง หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะนามธรรมด้วย เช่น กิริยาวิธที่แสดงการกระทำ *ชักผ้า รีดเสื้อ อบขนม ทำการบ้าน ขับรถ ฯลฯ* นามวลีที่ตามหลังจะแสดงบทบาททางความหมายเป็นผู้รับประโยชน์ (beneficiary) หรือหากปรากฏกับคำกริยาวิธแสดงการส่งสาร เช่น *สอนหนังสือ เขียนเรียงความ บอกข่าวดี ฯลฯ* นามวลีที่ตามหลังจะแสดงบทบาททางความหมายเป็นผู้รับข่าวสาร (addressee) (Rice, 1999 ; Rice & Kabata, 2007)

1.3 ความหมายตามปริบท ‘บอกเจ้าของ’

‘บอกเจ้าของ’ หมายถึง การกที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำนามเพื่อบอกเจ้าของ (Rice & Kabata, 2007) หรืออีกนัยหนึ่งคือการปรากฏร่วมระหว่างคำนามกับคำนาม โดยคำนามตัวหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถูกรับครอบครอง และคำนามอีกตัวหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ครอบครอง ในภาษาไทยความหมายตามปริบท ‘บอกเจ้าของ’ ปรากฏในโครงสร้าง “เป็น $Y_{[+มนุษย์]}$ แก่ $X_{[+มนุษย์]}$ ” ดังตัวอย่าง

- (7) ก. เป็นหลานแก่พระยารามราช (พุทธศตวรรษที่ 19)
ข. เป็นลูกรักแก่พญาคำฟู (พุทธศตวรรษที่ 20)
ค. เป็นพระมหากษัตริย์แก่พระมหากษัตริย์ทั้งปวงทั่วแขวงเอรอบ (พุทธศตวรรษที่ 23)

ตัวอย่างที่ (7) ตำแหน่ง Y กับ X ล้วนมีคุณสมบัติทางความหมายเป็นมนุษย์เหมือนกัน กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (7 ก.-ข.) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบบเครือญาติ ส่วนตัวอย่างที่ (7 ค.) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเชิงสังคม กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบบเครือญาติ ตำแหน่ง Y มักจะเป็นคำแสดงเครือญาติพื้นฐาน เช่น ลูก หลาน เหลน ฯลฯ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเชิงสังคม คือ สิ่งที้นอกเหนือไปจากเครือญาติมีความหมายกว้าง เช่น กษัตริย์กับกษัตริย์ เจ้านายกับลูกน้อง ครูกับศิษย์ หรือความสัมพันธ์อื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน

หัวข้อต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ทางความหมายของความหมายตามปริบททั้ง 3 ความหมาย คือ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ ตามแนวทางการศึกษาอรรถศาสตร์ปริธาน ดังนี้

2. ความสัมพันธ์ทางความหมายในมุมมองอรรถศาสตร์ปริธาน

ความสัมพันธ์ทางความหมายเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบปริธานของมนุษย์ กลไกปริธานที่นักอรรถศาสตร์มักนำมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทางความหมาย ได้แก่ กลไกอุปลักษณ์ (metaphor mechanism) และกลไกนามนัย (metonymy mechanism) (Traugott & Dasher, 2005) กลไกอุปลักษณ์ หมายถึง การถ่ายโยงความหมายข้ามวงมโนทัศน์ ส่วนกลไกนามนัย หมายถึง การถ่ายโยงความหมายภายในวงมโนทัศน์

ผลการศึกษาพบว่า ความหมายตามปริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ มีความสัมพันธ์ทางความหมายโดยอาศัยกลไกนามนัย กล่าวคือ ทั้ง 3 ความหมายสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางความหมายในลักษณะใกล้ชิดกันภายในวงมโนทัศน์เดียวกัน คือ [จุดหมาย] (ALLATIVE)¹¹ ผู้วิจัยจำแนกความสัมพันธ์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ กับ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกผู้รับ’ กับ ‘บอกเจ้าของ’ ซึ่งมีรายละเอียดการแสดงความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

ความหมายตามปริบท ‘บอกจุดหมาย’ กับ ‘บอกผู้รับ’ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการขบขัน (profile) หมายถึง การมองภาพเหตุการณ์เดียวกันแต่ผู้ใช้ภาษาอาจตีความ (construe) เหตุการณ์ต่างกันหรือขบขันเหตุการณ์เดียวกันแตกต่างกัน คำว่า ตีความในที่นี้ หมายถึง ความสามารถที่มนุษย์เข้าใจเหตุการณ์เดียวกันด้วยวิธีการที่หลากหลาย ภาพเหตุการณ์เดียวกันอาจถูกตีความเหตุการณ์แตกต่างกันตามการเลือก (selection)

¹¹ [จุดหมาย] ผู้วิจัยแปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษคือคำว่า ALLATIVE หมายถึง มโนทัศน์พื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มาจากประสบการณ์เกี่ยวกับการเคลื่อนที่ไปยังจุดหมาย (goal) ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่กว้างและสัมพันธ์กับวงความหมายอื่น ๆ ได้แก่ พื้นที่หรือปริภูมิ (spatial) เวลา (temporal) สังคม (social) ความคิด (mental) ตรรกะและการคิดหาเหตุผล (logical/textual) ในภาษาไทยจะเขียนมโนทัศน์ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บเหลี่ยม [] ส่วนในภาษาอังกฤษจะเขียนด้วยตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ ขนาดเล็กกว่าอักษรปกติทั่วไป [จุดหมาย] จะสัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่น ๆ แยกย่อยออกเป็น 4 มโนทัศน์ ได้แก่ LOCATIVE, RECIPIENT, CONCEPTUAL และ PURPOSE (Rice & Kabata, 2007)

ความเด่นชัด (prominence) มุมมอง (perspective) ฯลฯ (Langacker, 1987, 1991, 2000, 2016, 2017 ; Croft & Cruse, 2004 ; Kövecses, 2006)

นววรรณ พันธุมธธา (Bandhumedha, 2016 : 318) ได้กล่าวถึง “การเรียบเรียงความคิดเป็นประโยค” ไว้ในหนังสือไวยากรณ์ไทย ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับการตีความตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน เช่น เหตุการณ์ การซื้อขายสินค้า นิด (เป็นผู้ซื้อ) น้อย (เป็นผู้ขาย) ผู้ใช้ภาษาอาจเข้าใจว่า นิดซื้อเสื้อน้อย หรือ น้อยขายเสื้อนิด การถ่ายทอดความคิดออกมาด้วยการลำดับคำที่ต่างกันเกิดจากความเด่นชัดระหว่าง น้อย กับ นิด หากผู้ใช้ภาษาแสดงจุดสนใจต่างกัน การเลือกคำนามที่ขึ้นต้นประโยคก็จะแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ มุมมองในการถ่ายทอดระหว่าง ผู้ซื้อ กับ ผู้ขาย ก็สะท้อนจากการเลือกใช้คำกริยา ซื้อ กับ ขาย สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการตีความและการขับเน้นทั้งสิ้น

ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่าง ‘บอกจุดหมาย’ กับ ‘บอกผู้รับ’ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอย่างมาก ในลักษณะแสดงภาพเหตุการณ์เดียวกัน แต่อาจจะมองต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้ภาษามองเห็นอะไรหรือให้ความสำคัญกับใครหรือสิ่งใด และขับเน้นสิ่งสิ่งนั้นผ่านมุมมองของผู้ใช้ภาษา นักอรรถศาสตร์ปริชานมองว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องปกติทั่วไปที่ผู้ใช้ภาษาอาจมองเหตุการณ์เดียวกันแตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ผู้ใช้ภาษาและโครงสร้างภาษาที่เอื้อให้เกิดการตีความหรือการขับเน้นแตกต่างกัน อย่างกรณี ‘บอกจุดหมาย’ กับ ‘บอกผู้รับ’ การกทั้ง 2 การกต่างแสดงการเคลื่อนที่ไปยังจุดหมายเหมือนกัน แต่แตกต่างกันตรงที่คุณสมบัติทางความหมายของจุดหมาย หากจุดหมายของการไปถึงเป็นสิ่งไม่มีชีวิต ความหมายมักจะถูกขับเน้นเป็น ‘บอกจุดหมาย’ แต่หากจุดหมายของการไปถึงเป็นสิ่งมีชีวิต อาจถูกขับเน้นได้ทั้ง 2 ความหมาย คือ ‘บอกจุดหมาย’ หรือ ‘บอกผู้รับ’ ขึ้นอยู่กับมุมมอง ความสนใจ หรือความเด่นชัดที่ผู้ใช้ภาษาขับเน้นอะไรในเหตุการณ์นั้น ๆ ออกมา

ความหมายตามปริบท ‘บอกผู้รับ’ กับ ‘บอกเจ้าของ’ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากความใกล้ชิดกันระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ กล่าวคือ เหตุการณ์แรกเรียกว่าเหตุการณ์สาเหตุ นำไปสู่เหตุการณ์ที่สอง เรียกว่าเหตุการณ์ผลลัพธ์ ซึ่งเกิดจากการหาข้อสรุปความหมายใหม่เพิ่มขึ้นมาจากการอนุมาน (inference)¹² กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (Thepkarnjana, 2016 : 85) เสนอว่า กลไกนามนัยเกิดขึ้นจากการอนุมานเกี่ยวข้องกับ วัจนปฏิบัติ (pragmatic) หรือการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เช่น ประโยคที่ว่า สมศักดิ์อุตส่าห์มาร่วมงานเลี้ยง แสดงความยินดีกับสมชาย ข้อความดังกล่าวนี้ กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา อธิบายว่า ข้อสรุปที่ได้จากการอนุมานจากข้อความดังกล่าวคือ ‘ผู้พูดไม่ได้คาดหวังให้สมศักดิ์มาร่วมงานเลี้ยงแสดงความยินดีกับสมชายซึ่งอาจจะเป็นเพราะสมศักดิ์และสมชายไม่สนิทสนมกัน’ หรืออาจเป็นเพราะเหตุผลทางสถานการณ์บางประการ เช่น ‘สมศักดิ์ยุ่งมาก หรือสถานที่จัดงานเลี้ยงไกลมาก’ เป็นต้น จากการเสนอของกิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา จะเห็นได้ว่า กลไกนามนัย

¹² การอนุมาน คือ การหาข้อสรุปที่เราได้มาจากรู้ความเข้าใจของเราเองต่อสิ่งที่ผู้พูดพูดหรือที่ผู้เขียนเขียน ข้อสรุปที่ได้จากการอนุมานไม่ใช่ความหมายประจำรูป แต่เป็นข้อสรุปที่ได้จากความรู้ทางโลก (world knowledge) ความรู้ภูมิหลัง (background knowledge) ของผู้ฟัง เหตุผลและความน่าจะเป็นในชีวิตประจำวัน และประสบการณ์รวมทั้งทัศนคติของคนโดยทั่ว ๆ ไปในสถานการณ์ปกติ (Thepkarnjana, 2016: 85)

แปรผันไปตามสถานการณ์ บริบท และผู้ร่วมสถานการณ์สื่อสาร ความหมายเชิงวัจนปฏิบัติมาจากการอนุมาน ซึ่งอาศัยการคาดเดาจากประสบการณ์ สัญชาตญาณ การรู้เอง ทักษะคิด ความเชื่อ ความเห็น และการสังเกตแง่มุมต่าง ๆ ในบริบทการสื่อสาร ดังนั้น การปรับขยายความหมาย ‘บอกผู้รับ’ กับ ‘บอกเจ้าของ’ จึงเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาโดยตรง

ข้อสนับสนุนความคิดความสัมพันธ์ทางความหมายด้วยกลไกนามนัยปรากฏในแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ปริชานจำนวนมาก ในที่นี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างของแลงแอกเคอร์ (Langacker, 1991b : 14) ซึ่งได้ยกตัวอย่างภาพเหตุการณ์ที่ประกอบด้วย *Bill* (ผู้กระทำ) *walrus* (กรรม1) และ *Joyce* (กรรม2) ผู้ใช้ภาษาอาจใช้หน่วยสร้างที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

- (8) a. *Bill sent a walrus to Joyce.*
b. *Bill sent Joyce a walrus.*

(Langacker, 1991b : 14)

ตัวอย่างที่ (8 a.) เป็นหน่วยสร้างแสดงการเคลื่อนที่ที่ถูกก่อเหตุ (caused-motion construction) ประกอบด้วย *Bill* (ประธาน) + *sent* (กริยา) + *a walrus* (กรรมตรง) + *to Joyce*. (กรรมรอง/การก้อ้อม) ความหมายประจำหน่วยสร้างนี้คือประธานทำให้กรรมตรงเคลื่อนที่ไปที่ใดที่หนึ่ง และส่วนขยาย (*to Joyce*) จะแสดงสถานที่ที่กรรมเคลื่อนที่ไปถึง เมื่อพิจารณาจากหน่วยสร้างการเคลื่อนที่ที่ถูกก่อเหตุ *Joyce* ถูกตีความให้แสดงบทบาททางความหมายเป็นจุดหมาย น่าสังเกตว่า ในหน่วยสร้างดังกล่าวนี้มีคำว่า *to* ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้นามวลีที่ตามหลังคือจุดหมายของการเคลื่อนที่

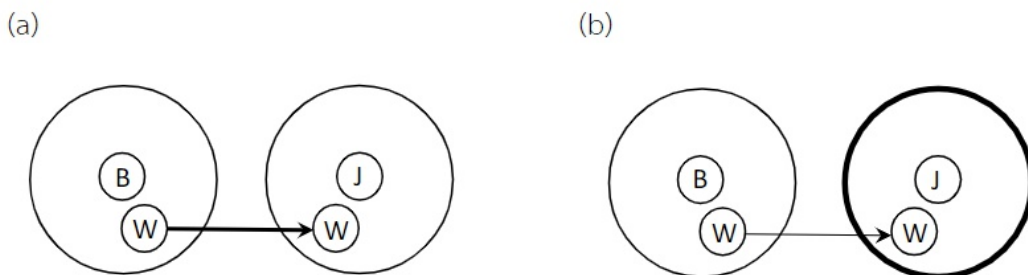
ตัวอย่างที่ (8 b.) เป็นหน่วยสร้างทวิกรรม ประกอบด้วย *Bill* (ประธาน) + *sent* (กริยา) + *Joyce* (กรรม₁) + *a walrus* (กรรม₂) ความหมายประจำหน่วยสร้างนี้คือประธานทำให้กรรม₁ ได้รับกรรม₂ หรือประธานทำให้ผู้รับได้รับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อพิจารณาจากหน่วยสร้างทวิกรรม *Joyce* ถูกตีความให้แสดงบทบาททางความหมายเป็นผู้รับมากกว่าจะเป็นจุดหมายของการเคลื่อนที่ เนื่องจากความหมายประจำหน่วยสร้างทวิกรรมจะแสดงการถ่ายโอนสิ่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง อีกทั้งผู้รับมีคุณสมบัติทางความหมายเป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งสามารถกระทำอาการรับสิ่งของได้ แต่หากตำแหน่งกรรม1 ในหน่วยสร้างทวิกรรมเป็นสิ่งไม่มีชีวิตก็จะฟังแปลก เช่น ?*Bill sent Antarctica a walrus.*¹³ เพราะ *Antarctica* เป็นทวีป ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต หากต้องการสื่อความหมายว่า ‘บิลส่งวอลรัสไปทวีปแอนตาร์กติกา’ เพื่อให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ควรใช้หน่วยสร้างแสดงการเคลื่อนที่ที่ถูกก่อเหตุจึงจะเหมาะสมมากกว่าว่า *Bill sent a walrus to Antarctica.*

¹³ เครื่องหมายปรัศนี “?” ซึ่งวางไว้หน้าประโยคตัวอย่าง หมายถึง ประโยคตัวอย่างที่ผู้พูดบางคนยอมรับ แต่ก็มิใช่ผู้พูดบางคนไม่ยอมรับ

ข้อสรุปหนึ่งที่ได้จากตัวอย่างข้างต้นก็คือภาพเหตุการณ์เดียวกันเมื่อผู้ใช้ภาษาตีความเหตุการณ์ต่างกัน จะทำให้เลือกใช้หน่วยสร้างที่แตกต่างกัน การเลือกใช้หน่วยสร้างที่แตกต่างกันนี้สะท้อนระบบความคิดหรือปรีชาญาณของผู้ใช้ภาษาว่ามองเหตุการณ์นั้นอย่างไร เช่นตัวอย่างที่ (8 a.-b.) จะมอง *Joyce* ว่า ‘บอกจุดหมาย’ หรือ ‘บอกผู้รับ’

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์การถ่ายโอนที่ปรากฏในตัวอย่างที่ (8 b.) คือ *Bill sent Joyce a walrus*. ในหน่วยสร้างนี้ *Bill* (ผู้ถ่ายโอน) *walrus* (สิ่งที่ถูกถ่ายโอน) และ *Joyce* (ผู้รับการถ่ายโอน) เหตุการณ์ดังกล่าวนี้อนุมานได้ว่า เมื่อถ่ายโอนสิ่งของเรียบร้อยแล้ว สิ่งที่รับอาจถูกตีความหรืออนุมานได้ว่า *Joyce* ซึ่งแสดงบทบาทเป็นผู้รับสิ่งของ ยังแสดงบทบาททางความหมายอีกความหมายหนึ่งคือเป็นเจ้าของสิ่งนั้นไปด้วย

แลงแอกเคอร์ (Langacker, 1991b : 14) เปรียบเทียบลักษณะหน่วยสร้างแสดงการเคลื่อนที่ที่ถูกก่อเหตุกับหน่วยสร้างทวิกรรม จะเห็นได้ว่าหน่วยสร้างทวิกรรมเป็นหน่วยสร้างที่มีลักษณะเอื้อให้เกิดการตีความเชิงอนุมานได้ว่า เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรับสามารถอนุมานได้ว่า ‘ผู้รับ’ แสดงบทบาททางความหมายเป็น ‘เจ้าของ’ ได้ด้วย ซึ่งเป็นความหมายที่อยู่ใกล้ชิดกัน กล่าวคือ เมื่อรับสิ่งของมาไว้กับตน ผู้รับสิ่งของอาจจะเป็นผู้ครอบครองและทำหน้าที่เป็นเจ้าของสิ่งนั้นไปด้วย นอกจากนี้ แลงแอกเคอร์ยังกล่าวอีกว่า สาเหตุที่หน่วยสร้างทวิกรรมเอื้อให้เกิดการตีความว่าผู้รับเป็นเจ้าของได้นั้น เนื่องจากหน่วยสร้างทวิกรรมประกอบด้วยคำนามสองคำเรียงต่อกัน ลักษณะดังกล่าวนี้คล้ายกับหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของที่เรียกว่า “juxtaposition” คือการนำคำนามสองคำมาเรียงต่อกันเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของ ในที่นี้คือ *Joyce* และ *walrus* ซึ่งต่างกับตัวอย่างที่ (8 a.) ที่มีคำบุพบท *to* คั่นกลาง ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมแสดงทิศทางของการเคลื่อนที่ ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหน่วยสร้างทั้ง 2 หน่วยสร้าง จะเห็นได้ว่าหน่วยสร้างทวิกรรมเอื้อให้เกิดการตีความนำไปสู่ความหมายใหม่อีกหนึ่งความหมาย คือ ‘บอกเจ้าของ’ ตัวอย่างที่ (8) สรุปได้ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงภาพเหตุการณ์เดียวกันแต่ซับซ้อนด้วยวิธีนามนัยแตกต่างกัน

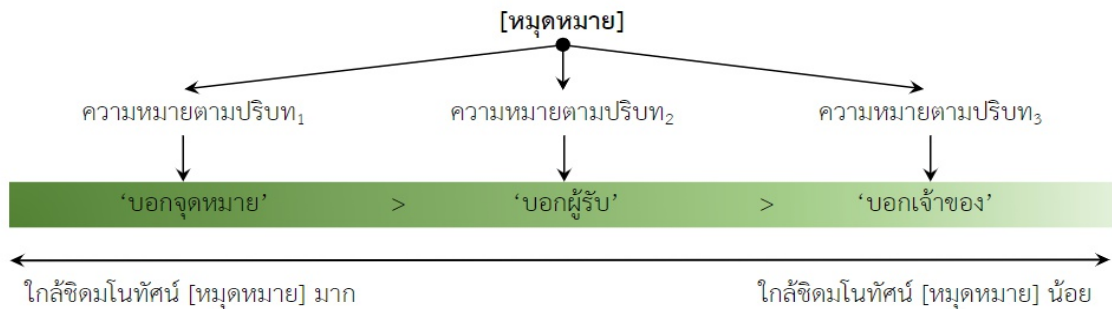
แหล่งที่มา: (Langacker, 1991b : 14)

แผนภูมิที่ 2 แสดงภาพเหตุการณ์เดียวกันแต่ซับซ้อนด้วยวิธีนามนัยแตกต่างกัน กล่าวคือ วงกลมขนาดเล็กแทนด้วยหน่วยนามร่วม (argument) 3 หน่วย ได้แก่ *Bill*, *Joyce* และ *walrus* วงกลมขนาดใหญ่ด้านซ้ายมือ (a) หมายถึง วงความหมายต้นแหล่งที่สิ่งที่ถูกทำให้เคลื่อนที่คือ *walrus* อยู่ภายใต้การควบคุมของ *Bill* ส่วนวงกลมขนาดใหญ่ด้านขวามือ (b) หมายถึง วงความหมายต้นแหล่งที่สิ่งที่ถูกถ่ายโอนคือ *walrus* อยู่ภายใต้การควบคุมของ *Joyce*

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือองค์ประกอบของเหตุการณ์ที่แสดงในแผนภูมิที่ 2 (a) และแผนภูมิที่ 2 (b) ต่างให้ภาพเหตุการณ์หรือแสดงองค์ประกอบของเหตุการณ์เหมือนกันทุกประการ ได้แก่ *Bill*, *Joyce* และ *walrus* และคำกริยาการยื่นส่ง *sent* เหมือนกัน แต่แผนภูมิที่ 2 (a) จะซับซ้อนตรงลูกศร ขณะที่แผนภูมิที่ 2 (b) จะซับซ้อนตรงวงกลมขนาดใหญ่ กล่าวคือ แผนภูมิที่ 2 (a) ตรงลูกศร หมายถึง การซับซ้อนเส้นทางของการเคลื่อนที่ ซึ่งสามารถตีความได้ 2 ความหมาย ได้แก่ ‘จุดหมาย’ และ ‘ผู้รับ’ ความหมายแรก ซับซ้อนไปที่ *Bill* ทำให้ *walrus* เคลื่อนที่ไปยังจุดหมายซึ่งสะท้อนจากการใช้ในหน่วยสร้างแสดงการเคลื่อนที่ที่ถูกก่อเหตุ ในบริบทนี้จึงทำให้ความหมาย ‘จุดหมาย’ ถูกซับซ้อนให้เด่นชัดขึ้น ส่วนความหมายที่สอง ซับซ้อนไปที่ *Bill* ส่ง *walrus* ให้ *Joyce* ซึ่งสะท้อนจากการใช้ในหน่วยสร้างทวิกรรม ในบริบทนี้จึงทำให้ความหมาย ‘ผู้รับ’ ถูกซับซ้อนให้เด่นชัดขึ้น ซึ่งทั้งสองความหมายนี้จะเห็นได้ว่ามีความใกล้ชิดกันในทางปริชาณ กล่าวคือ เป็นภาพเหตุการณ์เดียวกันแต่ต่างกันตรงที่ผู้ใช้ภาษาซับซ้อนเส้นทางของการเคลื่อนที่หรือซับซ้อนผู้รับการถ่ายโอนมากกว่ากัน

แผนภูมิที่ 2 (b) จะเห็นได้ว่าเส้นทางของการเคลื่อนที่ไม่ได้ถูกซับซ้อน แต่จะซับซ้อนไปที่วงกลมขนาดใหญ่ด้านขวามือ ซึ่งเป็นความหมายใหม่ที่เกิดจากการอนุมานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ คือ *Joyce* ทำหน้าที่เป็นผู้รับ หลังจากรับกรรมสิทธิ์จากการถ่ายโอนแล้ว *Joyce* อาจถูกตีความใหม่ว่าเป็นเจ้าของสิ่งของนั้นด้วย แรตเดน (Radden, 2003: 100-101) อธิบายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันของเหตุการณ์แบบต่อเนื่องนี้ โดยจำแนกเหตุการณ์ออกเป็น 2 เหตุการณ์ เหตุการณ์แรก เรียกว่า “สาเหตุ” และเหตุการณ์ที่สอง เรียกว่า “ผลลัพธ์” ดังตัวอย่างกรณีความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่าง ‘ผู้รับ’ กับ ‘เจ้าของ’ เมื่อผู้รับรับสิ่งของนั้นไป เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์สาเหตุแสดงบทบาททางความหมายเป็น ‘ผู้รับ’ หลังจากเมื่อรับสิ่งของเสร็จสิ้นแล้วจะเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องคือ เหตุการณ์ผลลัพธ์ คือ สิ่งของที่ผู้รับได้รับไปนั้นอนุมานได้ว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับไปด้วย ดังนั้น ผู้รับจึงแสดงบทบาททางความหมายเป็นเจ้าของซึ่งเป็นความหมายในเชิงอนุมาน

โดยสรุป ความสัมพันธ์ทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ ‘บอกเจ้าของ’ เกิดจากกลไกนามนัย กล่าวคือ ความหมายระหว่าง ‘บอกจุดหมาย’ กับ ‘บอกผู้รับ’ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ในลักษณะการมองเหตุการณ์เดียวกันแต่ซับซ้อนต่างกัน ส่งผลให้เกิดการเรียบเรียงความคิดออกมาเป็นภาษาแตกต่างกันหรือแสดงจุดสนใจแตกต่างกัน ส่วนความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่าง ‘บอกผู้รับ’ กับ ‘บอกเจ้าของ’ เกิดจากการตีความเชิงอนุมานโดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์สาเหตุนำไปสู่เหตุการณ์ผลลัพธ์ ซึ่งเป็นความหมายเชิงอนุมานจากสถานการณ์ในการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 ความหมายต่างมีโน้ตศัพท์ร่วมกัน คือ [หมุดหมาย] (ALLATIVE) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ความหมายต่าง ๆ ไว้นิโมโนทัศน์เดียวกัน ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย

แผนภูมิที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้ง 3 ความหมายจะสามารถเชื่อมโยงด้วยมโนทัศน์เดียวกันได้ คือ [คลุมเครือ] แต่เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายต่าง ๆ จะมีลักษณะความใกล้ชิดกับมโนทัศน์ [คลุมเครือ] แตกต่างกัน กล่าวคือ ความหมายตามปริบท ‘บอกจุดหมาย’ จะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับความหมายมโนทัศน์ [คลุมเครือ] มากที่สุด รองลงมา คือ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ ตามลำดับในลักษณะไล่ระดับจากมากไปหาน้อย

นอกจากนี้ ความใกล้ชิดกันระหว่างความหมายจะเห็นได้ว่าความหมายตามปริบท ‘บอกจุดหมาย’ จะมีความใกล้ชิดกับ ‘บอกผู้รับ’ มากกว่า ‘บอกเจ้าของ’ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงลำดับของการปรับขยายความหมายอย่างเป็นลำดับขั้น คือ ‘บอกจุดหมาย’ > ‘บอกผู้รับ’ > ‘บอกเจ้าของ’ ซึ่งสอดคล้องกับลำดับขั้นสากลการปรับขยายความหมายการกวมคลุมเครือ (ALLATIVE case) ของไรซ์และคาบาตะ (Rice & Kabata, 2007 : 462) ผลการศึกษานี้สนับสนุนความคิดที่ว่า กลไกนามนัยจัดเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับขยายความหมาย และเห็นการเชื่อมโยงทางความหมายในมโนทัศน์เดียวกัน อีกทั้งจากกล่าวได้ว่าความหมายตามปริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายที่ปรากฏในกริยาวลี “เป็น Y แก่ X” เป็นปรากฏการณ์ของการมีหลายความหมาย (polysemy)¹⁴ ในภาษาไทยอย่างหนึ่งอีกด้วย

หัวข้อต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชานและมุมมองเชิงประวัติ ดังนี้

¹⁴ การมีหลายความหมาย (polysemy) หมายถึง ปรากฏการณ์ของรูปภาษาหนึ่งรูปที่มีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย โดยทุกความหมายสามารถมองเห็นความสัมพันธ์กันได้ เช่นคำว่า หลั่ง หมายถึง ‘ส่วนของร่างกายที่ตรงข้ามกับบอก’ หรือ ‘ด้านที่อยู่ตรงข้ามกับด้านหน้า’ ในตัวอย่างที่ว่า เขาปวดหลัง, เขาชอบนั่งหลัง คำว่า “หลัง” สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ทางความหมาย เรียกคำดังกล่าวนี้ว่า คำหลายความหมาย (polyseme) ตรงข้ามกับปรากฏการณ์ที่รูปภาษาหนึ่งรูปมีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย แต่ความหมายเหล่านั้นไม่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์กันได้ เช่นคำว่า ชื่น หมายถึง ‘ภาชนะ’ ‘ทำให้ตึง’ ในตัวอย่างที่ว่า น้องยื่นขันให้พ่อ, เขาช่วยพ่อขันนอต คำว่า “ขัน” ในที่นี้ไม่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ทางความหมายอย่างเช่นคำหลายความหมาย ดังนั้น จึงเรียกคำในลักษณะนี้ว่า คำพ้อง (homonym)

3. การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทย ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจำแนกตามมุมมองการศึกษาออกเป็น 2 มุมมอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน และการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายในมุมมองเชิงประวัติ กล่าวคือ มุมมองอรรถศาสตร์ปริชานจะอธิบายตามแนวคิด/ทฤษฎีที่นักภาษาศาสตร์ได้อธิบายไว้ ส่วนมุมมองเชิงประวัติจะอธิบายปรากฏการณ์การใช้โครงสร้างภาพร่างจุดหมายในสมัยต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายตามกรอบการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย “Y exists to/for X > X has, owns Y” คือ โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย “เป็น Y แก่ X” ในภาษาไทยมีการพัฒนาความหมายไปเป็นหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของ ความน่าสนใจของหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของในโครงสร้างภาพร่างจุดหมายมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับหน่วยสร้างที่เพี้ยนและบาร์ชิ (Payne & Barshi, 1999) เรียกว่า “หน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของแบบภายนอก” (external-possession construction) ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะเรียกว่า “หน่วยสร้าง EP”

ฮาเซลแมธ (Haspelmath, 1999 : 109) อธิบายความหมายของหน่วยสร้าง EP ไว้ว่า “external-possession construction, a possessive modifier does not occur as a dependent constituent of the modified NP, but NP-externally as a constituent of the clause.” แปลว่า หน่วยสร้าง EP นั้น ส่วนขยายบอกเจ้าของไม่ได้ปรากฏในฐานะที่เป็นหน่วยที่ขึ้นตรงกับนามวลีที่ถูกขยาย หากแต่เป็นนามวลีที่ปรากฏภายนอกในฐานะที่เป็นหน่วยประกอบของอนุพจน์ ดังตัวอย่าง¹⁵

(9) ภาษาเยอรมัน (Haspelmath, 1999: 109)

Die	Mutter	wusch	dem	Kind	die	Haare.
the	mother	washed	the:DAT	child	the:ACC	hairs

‘The mother washed the child’s hair.’

จากตัวอย่างที่ (9) หากมองในระดับนามวลี *dem Kind die Haare* ‘ผมลูก’ ตามกรอบ ผม^{สิ่งที่ถูก} ^{กรอบครอบ} ลูก^{ผู้ครอบครอง} หมายถึง การแสดงความเป็นเจ้าของแบบส่วนของร่างกาย ในที่นี้ ผู้ครอบครอง *kind* ‘ลูก’ ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นหน่วยพึ่งพาที่ขยายหน่วยหลัก *Haare* ‘ผม’ แต่นามวลี *dem Kind die Haare* ‘ผมลูก’ เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในอนุพจน์ (ขยายกริยาหลักในอนุพจน์ นั่นคือ *wusch* ‘สระ’) แปลตรงตามตัวอักษรได้ว่า ‘สระแก่ลูกซึ่งผม’ หรือแปลตามตัวอักษรทั้งประโยคนี้น่าว่า ‘แม่สระแก่ลูกซึ่งผม’ หรือแปลตามไวยากรณ์ไทยคือ ‘แม่สระผมแก่ลูก’ / ‘แม่สระผมให้ลูก’ ฮาเซลแมธ (Haspelmath, 1999 : 109) เรียกหน่วยสร้าง EP ใน

¹⁵ ตัวอย่างในงานวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่ 1. ACC หมายถึง กรรมกรการ (accusative) และ 2. DAT หมายถึง กรรมรอง (dative)

ตัวอย่างที่ (9) นี้ว่า ผู้รับสภาพการเป็นเจ้าของแบบภายนอก (dative external possessor) ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะตำแหน่งกรรมรองมักจะมีคุณสมบัติทางความหมายเป็นมนุษย์ซึ่งสามารถกระทำอาการรับได้ สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ หากพิจารณาตามโครงสร้างประโยคในตัวอย่างที่ (9) จะเห็นได้ว่าหากพิจารณาความหมายแต่ละคำ ไม่มีคำใดที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของหรือบ่งชี้ความเป็นเจ้าของ แต่ผู้ใช้ภาษาจะทราบว่าลูกเป็นเจ้าของผมได้ก็ต่อเมื่อผู้ใช้ภาษาพิจารณาความหมายของคำทั้งหมดที่ประกอบขึ้นมาเป็นหน่วยสร้าง หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความหมายที่เกิดจากหน่วยสร้างตามการนิยามหน่วยสร้างของโกลด์เบิร์กที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

เมื่อพิจารณาในภาษาไทย โครงสร้างภาพร่างจุดหมายมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายตามกรอบ “Y exists to/for X > X has, owns Y” ทั้งนี้ หน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของปรากฏเฉพาะความเป็นเจ้าของแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (ดูตัวอย่างที่ 7 ประกอบ) กล่าวคือ “Y exists to/for X” มีความหมายพื้นฐานเป็นเพียงจุดหมายเท่านั้น ต่อมาโครงสร้างภาพร่างจุดหมายดังกล่าวนี้ได้เกิดการปรับขยายความหมายไปเป็นหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของ โดยผ่านกระบวนการปรับขยายความหมายอย่างเป็นลำดับขั้นหลายขั้นตอน เริ่มจากโครงสร้างภาพร่างจุดหมายเกิดการปรับขยายความหมาย ‘บอกจุดหมาย’ > ‘บอกผู้รับ’ > ‘บอกเจ้าของ’ ด้วยกลไกนามนัย ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3 เรื่อง ความสัมพันธ์ทางความหมายในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน

ประเด็นที่น่าสนใจคือ หน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของที่พัฒนามาจากโครงสร้างภาพร่างจุดหมายดังกล่าวนี้ได้สูญไปแล้วในภาษาไทย จากข้อมูลเชิงประวัติพบว่าหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของปรากฏใช้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19, 20 และ 23 เท่านั้น หลังจากพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นต้นมา ความหมายดังกล่าวไม่ปรากฏ หน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของในลักษณะนี้ แต่อาจจะใช้วิธีการแสดงความเป็นเจ้าของในลักษณะอื่น ดังการศึกษาของสรณ์ แอบเงิน (Abngern, 2016) แสดงให้เห็นว่าการแสดงความเป็นเจ้าของแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในภาษาไทยปัจจุบันอาจแสดงด้วยหน่วยสร้างนามวลีแสดงความเป็นเจ้าของ (nominal possessive construction) ดังตัวอย่าง

(10)	ก. หลานรักคุณตาคุณยาย	หรือ	หลานรัก ของ คุณตาคุณยาย
	ข. ภรรยาชาร์ฟ	หรือ	ภรรยา ของ ชาร์ฟ
	ค. เลขาฯ เขา	หรือ	เลขาฯ ของ เขา

(Abngern, 2016 : 68-75)

ตัวอย่างที่ (10) เป็นหน่วยสร้างนามวลีแสดงความเป็นเจ้าของแบบความสัมพันธ์บุคคล กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (10 ก.) เป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือมีบรรพบุรุษร่วมกัน ซึ่งไม่สามารถตัดความสัมพันธ์ไปจากผู้ครอบครองได้ คำที่อยู่ในตำแหน่งสิ่งที่ถูกครอบครองจะเป็นคำเรียกญาติพื้นฐาน ในที่นี้คือคำว่า หลาน ตัวอย่างที่ (10 ข.) เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแต่งงาน สามารถตัดความสัมพันธ์ไปจากผู้ครอบครองได้ คำที่อยู่ใน

ตำแหน่งสิ่งที่ถูกรับรองจะเป็นคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน ในที่นี้คือคำว่า ภรรยา และตัวอย่างที่ (10 ค.) เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม ในตัวอย่างเป็นความสัมพันธ์เชิงอาชีพ/การทำงาน ในลักษณะ “เจ้านาย-ลูกน้อง” หรือ “ผู้สนับสนุน-ผู้ได้รับการสนับสนุน” คำที่อยู่ในตำแหน่งสิ่งที่ถูกรับรองในที่นี้จึงเป็นคำเรียกอาชีพการงาน คือ เลขาฯ

3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายในมุมมองเชิงประวัติ

การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายในมุมมองเชิงประวัติพบการใช้ความหมายแรกของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย คือ ‘บอกเจ้าของ’ ปรากฏหลักฐานในจารึกนครชุมและจารึกวัดพระยืน (พ.ศ. 1900) ตรงกับพุทธศตวรรษที่ 19 หรือในสมัยสุโขทัย/สมัยอยุธยาตอนต้น ดังจะขอยกตัวอย่างจารึกนครชุม ดังนี้

- (11) บรรทัดที่ 1: ๕ศกราช ฯ 1279 ฯ ปีร(ก)าเดือนแปดออกหาคำนวนสุรหนไทกดตราบู
บรรทัดที่ 2: รพผลคุณินกกดตตรเมื่อยามอนนสถาปนนานนเปนหกดคำแลัพรญา
บรรทัดที่ 3: ฎไทยราชผู้เปนลูกพรญาเลือไทยเปนหลานแกัพรญารามราชเมื่อได้
บรรทัดที่ 4: เสวยราชในเมืองศรีสขนาไสสุโขไทยไตราชาภิเสกอนนผูงท้าว
บรรทัดที่ 5: พรญาทงหลายอนนเปนมิตรสหายอนนมิในสิทิสินแต่งกรยาตงวา
บรรทัดที่ 6: ยของฝากหมาก(ป)ลาม่าไหว(อ)นยตดยญูภิเสกเปนท้าวเปนพรญา
บรรทัดที่ 7: จิงขึ้นชีศรีสุรยพงศมหารมราชอิราชหากเอาพระศรีรัตนมหาธาตุอน
บรรทัดที่ 8: นนิมาสถาปนาในเมืองนครขุณิปีนนพระมหาธาตุคนนนิไชธาตุนน
บรรทัดที่ 9: สามานคีพระธาตุแท้จิงแล้เอาลูกแต่ลงกาทวิบุ้นมาตายเอาทง
บรรทัดที่ 10: งพิชพระศรีมหาโพธิอนนพระพุทเจ้าเราเสดจอยูไต้ต้นแลผ(จ)ญ

(Pongsripian, 2020 : 142-145)

ตัวอย่างที่ (11) โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ปรากฏในบรรทัดที่ 2-3 ในข้อความที่ว่า “แลพระยาเลือไทยราช ผู้เป็นลูกพระยาเลือไทย เป็นหลานแกัพระยารามราช” ข้อความดังกล่าว หมายถึง พระยาเลือไทยราช ผู้เป็นลูกพระยาเลือไทย เป็นหลานที่สืบมาจากพระยารามราช (พ่อขุนรามคำแหง) ปรากฏในบริบทที่ว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชทรงอ้างความชอบธรรมในการแย่งชิงราชสมบัติจากพระยาจ๋วนำถม โดยกล่าวอ้างว่าพระองค์เป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อขุนรามคำแหง อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากเจ้าเมืองทั้งหลายโดยพิจารณาจากการนำเครื่องราชบรรณาการมาถวาย (Pongsripian, 2020: 134) จากข้อความดังกล่าว หากใช้มุมมองการตีความตามแนววรรณคดีปริชาน อาจแสดงความหมายได้หลากหลาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ โดยพิจารณาจากโครงสร้างภาษา ‘บอกแหล่งที่มา’ โดยอาศัยการตีความจากบริบทว่าเป็นหลานที่สืบมาจากใคร นอกจากนี้ยังอาจหมายถึง ‘บอกเจ้าของ’ โดยเทียบกับตัวอย่างที่ (10) ตามการเสนอของสรณ์ แอบเงิน (Abngern, 2016)

ประเด็นด้านการใช้โครงสร้างภาพร่างจุดหมายในความหมายตามปริบททั้ง 3 ความหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 1900-2560) สรุปการปรากฏใช้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความหมายตามปริบทในสมัยต่าง ๆ

ช่วงเวลา	พุทธศตวรรษ	ความหมายตามปริบท		
		‘บอกจุดหมาย’	‘บอกผู้รับ’	‘บอกเจ้าของ’
1.	19 (พ.ศ. 1801-1900)	-	-	●
2.	20 (พ.ศ. 1901-2000)	-	-	●
3.	21 (พ.ศ. 2001-2100)	●	●	-
4.	22 (พ.ศ. 2101-2200)	-	●	-
5.	23 (พ.ศ. 2201-2300)	●	●	●
6.	24 (พ.ศ. 2301-2400)	●	●	-
7.	25 (พ.ศ. 2401-2500)	●	●	-
8.	26 (พ.ศ. 2501-2560)	●	●	-

ตารางที่ 2 แสดงความหมายตามปริบทในสมัยต่าง ๆ จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสูญเสียความหมาย และ 2) ความหมายคงเดิม กล่าวคือ การสูญเสียความหมาย หมายถึง อดีตปรากฏใช้แต่ปัจจุบันความหมายดังกล่าวหายไป อนึ่ง ความหมายหายไปในที่นี้คือความหมายที่เกิดจากโครงสร้างภาพร่างจุดหมายเท่านั้น จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ‘บอกเจ้าของ’ ปรากฏในช่วงที่ 1, ช่วงที่ 2 และ ช่วงที่ 5 หลังจากนั้นความหมายดังกล่าวได้หายไป ส่วนการคงความหมายเดิม หมายถึง อดีตปรากฏใช้และปัจจุบันยังคงใช้เหมือนเดิม มี 2 ความหมาย คือ ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ ปรากฏครั้งแรกในช่วงที่ 3 ตรงกับพุทธศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2001-2100) และยังคงปรากฏใช้ต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน น่าสังเกตว่า ‘บอกจุดหมาย’ ในช่วงที่ 4 ตรงกับพุทธศตวรรษที่ 22 (พ.ศ. 2101-2200) ไม่ปรากฏการใช้ในข้อมูล อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า ส่วนหนึ่งอาจเป็นข้อจำกัดเกี่ยวกับเอกสารที่นำมาศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเอกสารโบราณประเภทจารึก ใบลาน สมุดข่อย ฯลฯ อาจเกิดการชำรุด สูญหาย อย่างไรก็ตาม ในสมัยต่อมาก็ปรากฏว่ามีการใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในภาษาไทย 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชาน และ 3) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่าง “เป็น Y แก่ X” ในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชานและมุมมองเชิงประวัติ ข้อมูลที่นำมาศึกษา ได้แก่ ข้อมูลภาษาเขียนประเภทร้อยแก้วตั้งแต่ พ.ศ. 1900-2560 รวม 660 ปี จำนวนทั้งสิ้น 417 ตัวอย่าง

สมมติฐานการวิจัยและผลที่ได้จากการวิจัย มีดังนี้ ประการแรก สมมติฐานการวิจัย คือ ความหมายตามบริบทของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายมีอย่างน้อย 3 ความหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย “เป็น Y แก่ X” มี 3 ความหมาย ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ โดยแต่ละความหมายปรากฏในบริบททางอรรถวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ‘บอกจุดหมาย’ ปรากฏในโครงสร้าง “เป็น Y_[-รูปธรรม] แก่ X_[-รูปธรรม]” ‘บอกผู้รับ’ ปรากฏในโครงสร้าง “เป็น Y_[-รูปธรรม] แก่ X_[+มนุษย์]” และ ‘บอกเจ้าของ’ ปรากฏในโครงสร้าง “เป็น Y_[+มนุษย์] แก่ X_[+มนุษย์]” เช่น เป็นปัจจัย แก่นิรพาน, เป็นอานิสงส์แก่นักบุญทั้งหลาย และ เป็นหลานแก่พระยารามราช ดังนั้น ผลการวิจัยประการแรกจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประการที่สอง สมมติฐานการวิจัย คือ โครงสร้างภาพร่างจุดหมายเกิดการปรับขยายความหมายโดยอาศัยกลไกนามนัย ผลการวิจัยพบว่า ความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย “เป็น Y แก่ X” ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ มีความสัมพันธ์โดยอาศัยกลไกนามนัย ผลการวิจัยแบ่งความสัมพันธ์ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ‘บอกจุดหมาย’ กับ ‘บอกผู้รับ’ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอย่างมากในลักษณะแสดงภาพเหตุการณ์เดียวกัน แต่อาจจะมองต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้ภาษามองเห็นอะไรหรือให้ความสำคัญกับใครหรือสิ่งใด และขบขันสิ่ง ๆ นั้นผ่านมุมมองของผู้ใช้ภาษา ส่วนกลุ่มที่สอง คือ ‘บอกผู้รับ’ กับ ‘บอกเจ้าของ’ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากความใกล้ชิดกันระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ กล่าวคือ เหตุการณ์แรกเรียกว่า เหตุการณ์สาเหตุนำไปสู่เหตุการณ์ที่สองเรียกว่า เหตุการณ์ผลลัพธ์ ซึ่งเกิดจากการหาข้อสรุปความหมายใหม่เพิ่มขึ้นมาจากการอนุมาน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาทั้ง 3 ความหมายจะเห็นได้ว่าทุกความหมายต่างมีคุณสมบัติบางประการที่เหมือนกัน คือ สามารถเชื่อมโยงด้วยมโนทัศน์เดียวกัน คือ [หมุดหมาย] หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทั้ง 3 ความหมายต่างแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายอยู่ในวงมโนทัศน์เดียวกัน ดังนั้น ผลการวิจัยประการที่สองจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประการสุดท้าย สมมติฐานการวิจัย คือ การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การสูญเสียความหมาย และความหมายคงเดิม อีกทั้งโครงสร้างภาพร่างจุดหมายดังกล่าวได้พัฒนาความหมายกลายเป็นหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของ ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย “เป็น Y แก่ X”

มีลักษณะการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ ได้แก่ การสูญเสียความหมาย คือ โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ‘บอกเจ้าของ’ ปรากฏครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ 19 ต่อมาโครงสร้างดังกล่าวนี้ได้สูญไป ปัจจุบันจะไม่ใช้โครงสร้างที่ว่า “เป็นญาติแก่ใคร” แต่จะใช้โครงสร้าง “เป็นญาติของใคร” หรือ “เป็นญาติใคร” เช่น เขาเป็นลุงของฉัน หรือ เขาเป็นลุงฉัน แต่จะไม่ปรากฏโครงสร้างที่ว่า *เขาเป็นลุงแก่ฉัน ส่วนการเปลี่ยนแปลงอีกลักษณะหนึ่งคือความหมายคงเดิม ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ ปรากฏตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 ซึ่งในปัจจุบันยังคงใช้โครงสร้างดังกล่าวอยู่ เพียงแต่อาจจะปรากฏหน่วยนามร่วมที่หลากหลายมากขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวได้สะท้อนไว้ในตารางที่ 2 ดังนั้น ผลการวิจัยประการที่สามจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้แสดงการเปรียบเทียบการวิเคราะห์โดยใช้มุมมองการศึกษาระหว่างมุมมอง อรรถศาสตร์ปริชานและมุมมองเชิงประวัติ ผลการวิจัยพบว่า เมื่อใช้มุมมองที่แตกต่างกัน ผลที่ได้จากการวิจัยก็แตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ หน่วยสร้าง EP มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายจากโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย พัฒนาความหมายกลายเป็นหน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของ ตามกรอบการนำเสนอของไฮเนอ (Heine, 1997, 1999) คือ “Y exists to/for X > X has, owns Y” โดยมีลำดับการปรับขยายความหมายจาก ‘บอกจุดหมาย’ > ‘บอกผู้รับ’ > ‘บอกเจ้าของ’ ผลการศึกษาดังกล่าวนี้นับสนับสนุนตามแนวทางการศึกษาตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน ในขณะที่ใช้ข้อมูลเชิงประวัติกลับพบว่า โครงสร้างภาพร่างจุดหมาย ‘บอกเจ้าของ’ พบตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 ส่วนโครงสร้างภาพร่าง ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ พบในระยะต่อมาคือพุทธศตวรรษที่ 21 ซึ่งผลจากการศึกษามีประเด็นที่ควรอภิปรายต่อไป

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 หน่วยสร้างแสดงความเป็นเจ้าของในภาษาไทยไม่ได้มีเฉพาะหน่วยสร้างนามวลีแสดงความเป็นเจ้าของเท่านั้น แต่ยังมีหน่วยสร้างกริยาวลีแสดงความเป็นเจ้าของด้วย จากการศึกษาของสธณ์ แอบเงิน (Abngern, 2016) แสดงให้เห็นว่าการแสดงความเป็นเจ้าของเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำนาม ซึ่งอาจปรากฏตัวบ่งชี้แสดงความเป็นเจ้าของหรือไม่ก็ได้ เช่น บ้านของฉัน และบ้านฉัน ส่วนงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการขยายขอบเขตผลการศึกษาการแสดงความเป็นเจ้าของในภาษาไทย คือ การแสดงความเป็นเจ้าของโดยการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำนามในหน่วยสร้างกริยาวลี “เป็นญาติแก่ใคร” โดยปรากฏตัวบ่งชี้แสดงความเป็นเจ้าของ คือ เป็น...แก่ ส่วนคำนามที่ปรากฏร่วมกันจะมีข้อจำกัดเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเท่านั้น คือ “เป็นญาติแก่ใคร” อย่างไรก็ตาม โครงสร้างดังกล่าวนี้ได้สูญไปแล้ว ปัจจุบันคงเหลือแต่ “เป็นญาติใคร” หรือ “เป็นญาติของใคร” เท่านั้น

2.2 การเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างของโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทยมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสากลตามกรอบ “Y exists to/for X > X has, owns Y” โดยผ่านกระบวนการปรับขยายความหมายหลายขั้นตอน ได้แก่ ‘บอกจุดหมาย’ > ‘บอกผู้รับ’ > ‘บอกเจ้าของ’ ความน่าสนใจของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างดังกล่าวนี้คือจะเห็นได้ว่ามีลักษณะ

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบบแนวต่อเนื่องในลักษณะการตีความเชิงอนุमान และความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างสาเหตุกับผลลัพธ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของแลงแอกเคอร์ (Langacker, 1991b : 14) และแรดเดน (Radden, 2003 : 100-101) ผลการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นอกจากบริบททางอรรถวาทศาสตร์สัมพันธ์จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแล้ว ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายก็คือการตีความผ่านมุมมองของผู้ใช้ภาษา ดังนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย บริบทภาษาและบริบทการใช้จึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

2.3 การใช้แนวคิด/ทฤษฎีแตกต่างกันอาจได้ผลการวิจัยแตกต่างกันไปด้วย ดังกรณีที่ผู้วิจัยศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายโดยใช้อรรถศาสตร์ปริชานและมุมมองเชิงประวัติมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ทำให้เห็นเส้นทางการกลายความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ มุมมองอรรถศาสตร์ปริชานความหมายแรกน่าจะเริ่มจากความหมายที่มีคุณสมบัติเป็นความหมายพื้นฐาน และมีลักษณะรูปธรรม ดังนั้น จึงอาจจะสันนิษฐานได้ว่า ‘บอกจุดหมาย’ น่าจะมีความหมายพื้นฐานมากกว่า ‘บอกผู้รับ’ และ ‘บอกเจ้าของ’ โดยเฉพาะความหมาย ‘บอกเจ้าของ’ มีคุณสมบัติทางความหมายนามธรรมมากที่สุด ดังนั้น หากมองตามทฤษฎีการปรับขยายความหมายในมุมมองอรรถศาสตร์ปริชานอาจสรุปเส้นทางการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้ว่า ‘บอกจุดหมาย’ > ‘บอกผู้รับ’ > ‘บอกเจ้าของ’ ในขณะที่การพิจารณาข้อมูลเชิงประวัติพบว่า ความหมายแรกที่ปรากฏคือ ‘บอกเจ้าของ’ และอีก 2 ความหมาย คือ ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ ปรากฏในช่วงเวลาเดียวกัน ผู้วิจัยมองว่า สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจเกิดจากข้อจำกัดของการศึกษาโดยใช้ภาษาโบราณซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่าสนใจมีไม่มากพอเนื่องจากเกิดการสูญหายหรือชำรุด จึงอาจเป็นไปได้ว่าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 อาจปรากฏโครงสร้างภาพร่างจุดหมายที่หมายถึง ‘บอกจุดหมาย’ และ ‘บอกผู้รับ’ ก็ได้ เพียงแต่ ณ ขณะนี้ยังไม่มีหลักฐานดังกล่าวสนับสนุน

2.4 การสัมผัสภาษาอาจส่งผลต่อโครงสร้างภาพร่างจุดหมายในภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมผัสภาษาบาลี ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า โครงสร้างภาพร่างจุดหมายอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลีก็ได้ ซึ่งน่าสังเกตว่า ในอดีตโครงสร้างภาพร่างจุดหมายมักปรากฏในบริบทที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจจะต้องศึกษาต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในโครงสร้างภาพร่างจุดหมาย โครงสร้างเดียวเท่านั้น ในภาษาไทยยังมีโครงสร้างภาพร่างอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกหลายโครงสร้างที่ยังไม่ได้ศึกษา หากนำแนวคิด/ทฤษฎีแนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์ปริชานมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา อาจจะช่วยเปิดพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างในภาษาไทย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในระดับหน่วยสร้างให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้นต่อไป

รายการเอกสารอ้างอิง

- Abngern, S. (2016). *Nominal Possessive Construction in Thai*. Masters Dissertation, M.A. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Bandhumedha, N. (2016). *Thai Grammar*. 8th ed. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Croft, W. & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive Linguistics*. New York: Cambridge University Press.
- Dixon, R. M. (2010). *Basic Linguistic Theory Volume 2: Grammatical Topics*. Oxford: Oxford University Press.
- Evans, V. & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Heine, B. (1994). Areal Influence on Grammaticalization. In: Piitz, *Language Contact*, pp. 55-68.
- Heine, B. (1997). *Cognitive Foundations of Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Heine, B. (1999). *Possession: Cognitive Sources, Forces and Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hespelmeth, M. (1999). External Possession in a European Areal Perspective. In Payne, D. L. and Barshi, I. (Eds). *External Possession (Typological Studies in language 39)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hiranras, J. (2007). *A Semantics Study /ɲaw/ 'TAKE' in Thai*. Masters Dissertation, M.A. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Jaratjarungkiat, S. (2012). *The Development of the word /pen/ in Thai*. Dissertation, Ph.D. in Thai, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Kövecses, Z. (2006). *Language, Mind, and Culture: A Practical Introduction*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Langacker, R. W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar, vol. 1, Theoretical Prerequisites*. Stanford: University Press.
- Langacker, R. W. (1991a). *Foundations of Cognitive Grammar, vol. 2, Descriptive Application*. Stanford: University Press.
- Langacker, R. W. (1991b). *Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basic of Grammar*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Langacker, R. W. (2000). Why a Mind is Necessary: Conceptualization, Grammar and Linguistic Semantic. In Liliana Albertazzi. (Ed.) *Meaning and Cognition: A Multidisciplinary Approach*. Amsterdam: John Benjamins.

- Langacker, R. W. (2016). *Linguistic Construal and Conceptual Analysis*. Retrieved July 1, 2019, from Website: <https://workshoplinc2016.files.wordpress.com/2016/08/construal-handout.pdf>
- Langacker, R. W. (2017). *Lecture 1-Ten Lectures on the Elaboration of Cognitive Grammar*. <https://doi.org/10.1163/9789004347465>
- Mueanjai, S. (2011). *Construction Expressing Three-Participant Events in Thai*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Payne, D. L. & Barshi, I. (1999). *External Possession (Typological Studies in language 39)*. Amsterdam: John Benjamins.
- Pongsripian, W. (2020). *The Study of Sukhothai Period: History, Inscription and Etymology*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Press. (In Thai)
- Pothipath, V. (1999). *Analytic Causative Constructions in Thai*. Masters Dissertation, M.A. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Pothipath, V. (2001). Construction Grammar. *Journal of Thai Language and Literature*. 18: 114-131. (In Thai)
- Pothipath, V. (2019). *Typological Perspectives on Thai*. Bangkok: Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Radden, G. (2003) How Metonymic Are Metaphors? In A. Barcelona (ed.) *Metaphor and Metonymy at the Crossroad: A Cognitive Perspective*, pp. 93-108. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- Rice, S. (1999). "Patterns of Acquisition in the Emerging Mental Lexicon: The Case of *to* and *for* in English." *Brain and language*. 68: 268-276.
- Rice, S. and Kabata K. (2007). Crosslinguistic Grammaticalization Patterns of the ALLATIVE. *Linguistic Typology*. 11: 451-514.
- Saralamba, C. (1995). *A Conceptual Study of /khǎw/*. . Doctoral Dissertation, Ph.D. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Thepkanjana, K. (2016). *Grammaticalization*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Thepkanjana, K., and Uehara, S. (2007). *A Typological Study of Resultative Constructions*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

- Traugott, E. C. & Dasher, R. B. (2005). *Regularity in Semantic Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wongsri, K. (2004). *A Semantics Network of /pòk/ in Thai: A Cognitive Semantic Study*. Masters Dissertation, M.A. in Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)